

DE RUILVERKAVELING IN FRANKRIJK

REDE

UITGESPROKEN DEN 8STEN OCTOBER 1919

DOOR

H. F. VAN RIEL

TER OPENING ZIJNER LESSEN AAN DEN
LANDMETERSCURSUS VERBONDEN AAN
DE LANDBOUWHOOGESCHOOL TE
WAGENINGEN

WAGENINGEN - H. VEENMAN - 1919

*Mijne Heeren Curatoren, Professoren, en
Lectoren der Landbouwhoogeschool, Dames en
Heeren Studenten, en Gij allen, die mijne eerste
les aan den Landmetercursus met Uwe tegen-
woordigheid vereert.*

Zeer geachte toehoorders,

Bij den aanvang mijner lessen aan den Landmetercursus verbonden aan de Landbouwhoogeschool, verzoek ik voor een korte wijle Uwe aandacht voor het vraagstuk der Ruilverkaveling, dat reeds tal van jaren in Nederland een bevredigende oplossing vraagt. Het veld ligt echter niet meer braak, de akker is door vooraanstaande mannen op gebied van landbouw, recht, economie en landhuishoudkunde zorgvuldig geploegd en toebereid; tot nu toe laat de oogst zich wachten. Het verst in de voorbereiding tot de invoering van de ruilverkaveling hier te lande is het Nederlandsch Landbouwcomité gegaan, dat een wetsontwerp met memorie van toelichting geheel gereed aan de regeering heeft aangeboden, voorbereid door hare Commissie „Ontginning” in 1908. Sedert heeft de Nederlandsche Heidemaatschappij zich geweerd, ruilverkaveling langs contractueelen weg tot stand te brengen; in enkele gevallen met succes (ik noem hier slechts de ruilverkaveling der Ballumer-mieden op Ameland) in heel veel andere gevallen moesten de plannen door gebrek aan eenstemmigheid worden opgegeven.

Wie gereisd heeft door het Oosten des lands moet getroffen zijn door de eigenaardige indeeling der bouwgronden; schots en scheef liggen vele kleine akkers naast elkander en grijpen in elkander. Het geheel doet den oppervlakkigen beschouwer denken aan een indeeling in dwergbedrijfjes. Bij navraag blijkt spoedig, dat die oppervlakkige beschouwer zich heeft vergist: de akkers zijn alle onderdeelen van grootere soms van vrij groote bedrijven, waarvan de gronden over het geheele dorp verspreid liggen. Met de weilanden, die tot zulk een bedrijf behooren is het niet beter gesteld; uitteraard zijn de perceelen wat grooter, maar het verschijnsel der verspreide ligging vinden wij ook hier terug.

Elders doen zich weer andere eigenaardigheden voor. Reeds van uit den trein waar te nemen, vindt men bij Staphorst, en daar niet alleen, kilometerlange perceelen van slechts een tiental of enkele tientallen meters breedte. De ongunstige vorm van zulk een indeeling springt onmiddellijk in het oog, wanneer men maar let op de relatief groote gedeelten dier perceelen, die voor grens-sloten en toegangswegen onbenut voor de bebouwing blijven.

Al dergelijke terreinen hebben gemeen: gebrek aan praktische bruikbare toegangswegen, meestal gepaard met gebrek aan behoorlijke afwatering.

In zulke terreinen moet de ruilverkaveling uitkomst geven. Ik versta eronder het geheel van maatregelen, waardoor de verspreid liggende perceelen worden samengevoegd tot enkele van zoodanige vorm en grootte, dat het bedrijf zich aan de meest moderne vormen kan aanpassen, daarnaast de maatregelen, die tot doel hebben, de perceelen een voor het bedrijf gunstige vorm te geven, daarbij aan die perceelen uitweg en afwatering verschaffende.

Deze bewerking, die in ons land nog geen burgerrecht heeft verkregen is in de ons omringende landen langere of kortere tijd geleden wettelijk geregeld.

In Engeland bestaat de mogelijkheid om tot ruilverkaveling te komen reeds eeuwen. Gedurende $1\frac{1}{2}$ eeuw, van 1709—1869 zijn ± 1.9 millioen bunder behandeld, uitmakende ongeveer $\frac{1}{7}$ van het totale oppervlak van dat land.

In Duitschland kan men, enkele uit historisch oogpunt belangrijke oudere werken uitgezonderd, eerst spreken van ruilverkaveling sedert het begin der 19e eeuw. De bewerking heeft in de verschillende streken van Duitschland een enorme vlucht genomen. In 1901 waren in Pruisen 21 millioen H.A. van de $24\frac{1}{2}$ millioen H.A. bebouwbare oppervlakte opnieuw verkaveld. In Pruisen treedt bij deze ondernemingen de samenvoeging van verspreid liggende perceelen het meest op den voorgrond (Zusammenlegung), in Zuid-Duitschland vindt men meer verschuiving van enkele perceelen in bestaande blokken en afronding der eigendommen als bijzaak naast de hoofdzaak: de zorg voor goede wegen en waterloopen (Flurbereinigung).

De Fransche wetgeving dateert eerst van 1918 en de noodwetgeving voor de verwoeste gebieden van 1919.

Het is mijn bedoeling U van die Fransche wetgeving iets mede te deelen en na te gaan, of deze wetgeving nieuwe perspectieven voor onze toekomstige wet, op welke totstandkoming van de zijde der belanghebbenden zoo zeer wordt aangedrongen, heeft geopend.

Op zich zelf staande ondernemingen van ruilverkaveling zijn ook in Frankrijk hier en daar reeds voor eeuwen uitgevoerd. Reeds van het begin der 18e eeuw dateert die van Rouvres bij Dijon (1679—1704). Het is interessant op te merken, dat de aan-

leiding tot dit werk een soortgelijke was, als die welke aan de Pruisische ruilverkavelingen het leven gaf. De afkoop van een zakelijke last — de jaarlijksche levering van eenige honderden mudden koren — werd zoo geregeld, dat de belastingheffer — van ouds de hertog van Bourgondië — toen de koning van Frankrijk — zou worden schadeloos gesteld door grondeigendom; daarover konden alle belanghebbenden in die tijden, waarin het geld nog niet de groote rol van thans in het ruilverkeer speelde, het gemakkelijkst beschikken. Ieder eigenaar zou van de talrijke kleine verspreid liggende akkers, die hij bebouwde een deel moeten afstaan, toch zou het geheel van den afgestanen grond voor een behoorlijk ingericht landbouwbedrijf geschikt moeten zijn. Men heeft om aan deze eisch te voldoen, de methode toegepast, die wij thans ruilverkaveling noemen, de eigendommen verschoven, en samengevoegd, zoodat na de bewerking de ± 300 bij de zaak betrokken eigenaren samen slechts 400 à 500 perceelen behoeften te bebouwen. Behalve op samenvoeging werd ter dege gelet op de goede perceelvorm, goede afwatering, toegankelijkheid der perceelen en vrijmaking van lastige erfdienstbaarheden, zoodat deze eerste Fransche ruilverkaveling nog als model kan dienen voor ondernemingen van onzen tijd.

Later in de 18e eeuw vinden wij andere dergelijke ondernemingen in Lotharingen (Roville (1771) Neuviller-sur-Moselle) en de omtrek van Dijon.

Bij al deze ruilverkavelingen, had men de toestemming van alle belanghebbenden, en waar die niet onmiddellijk kon worden verkregen, werden de opposanten door betaling van vergoedingen tevreden gesteld. Eerst later omstreeks de 19e eeuw, is er sprake van gedwongen deelname aan ruilverkavelingsondernemingen, zonder dat het evenwel tot een wettelijk voorschrift daaromtrent is gekomen.

Dat er in sommige gevallen door vrijwillige ruilverkaveling ook in onzen tijd wel eens wat goeds is tot stand te brengen, bewijzen, naast de verkaveling der Ballumermieden, die ik zoo straks noemde, de werkzaamheden van den Franschen landmeter van het Kadaster Gorce te Nancy, die na 1860 in het departement Meurthe-et-Moselle talrijke werken van dien aard heeft tot stand gebracht. Zij dragen meer het karakter der Zuid-Duitsche Flurbereinigungen, hebben dus minder ten doel het aantal perceelen te verminderen, dan wel het tot stand brengen van duidelijke grenzen, afpaling dier grenzen (abornement-Vermarkung) afronding van eigendommen en het verschaffen van behoorlijke toegangswegen en waterloopen. Gorce greep de vernieuwing van het kadaster in zijne gemeenten aan om dergelijke werken tot stand te brengen.

Daar in deze van geen dwang van weerspannigen sprake kon zijn, is in vele gevallen het werk in kleine kring beperkt.

In 1898 is, om dergelijke „abornements” gemakkelijk te maken

bij de kadasterwet (19 Maart 1898) toegestaan, dat ter zake van deze werkzaamheden, de belanghebbenden zich kunnen vereenigen tot „associations syndicales libres” volgens de wet van 21 Juni 1865 gewijzigd bij die van 22 December 1888, waardoor de rechten en plichten der deelnemers en in het bijzonder de positie der door hen gekozen Commissie van uitvoering, wat vaster komt te staan. Ook na het in werking treden dezer wetsbepaling is van dwang buiten de individueele vordering van art. 646 C.c. overeenkomende met ons art. 678 B.W. geen sprake. Ik vind slechts één ruilverkaveling vermeld, die op grond van deze wet is tot stand gekomen, die van Mont-lès-Neufchateau.

De werkzaamheden van Gorce zijn ondanks de moeielijkheden die te overwinnen waren niet gering geweest: in 40 jaar tijds zijn \pm 33.000 H.A. behandeld, terwijl meer dan 300 K.M. nieuwe wegen zijn aangelegd.

Dat de zoo even genoemde kadasterwet van 1898 niet verder is gegaan en niet op voorbeeld van Duitschland of Engeland gedwongen ruilverkaveling heeft voorgeschreven, wanneer een meerderheid voor het werk te vinden is, vindt zijn oorzaak niet alleen in de individueele meening van de leden der „Commission extraparlamentaire du Cadastre”, die de bedoelde wet heeft voorbereid, maar ook in de uitkomsten eener enquête over het geheele land gehouden. Slechts in 4 departementen achtte men de ruilverkaveling (remembrement) wenschelijk (nl. Aisne, Loiret-Cher, Meurthe-et-Moselle en Meuse), waarvan 3 in de nabijheid van Gorce's werk, terwijl toch in 40 van de 87 departementen door de inwoners zelf het nut van dergelijke werken werd erkend.

De samensteller van het rapport betreffende de enquête, Cheysson vat de opvattingen, die toen in den lande heerschten aldus samen: L'enquête s'est prononcée avec un ensemble formel contre l'importation de ce système germanique. On y a vu une violence, faite au propriétaire, qui trouvera toujours que sa parcelle vaut mieux que celle que lui attribuerait le lotissement et qui, dès lors se prétendra lésé. On a été jusqu'à parler d'une grande émotion causée chez les paysans qui ne se laisseraient pas ainsi déposséder de leur lopin de terre, longtemps guetté et engraisé de leur sueur, pour l'échanger contre un autre, peut-être équivalent en fait, mais dépourvu de l'attrait d'une longue convoitise enfin satisfaite. Kortweg vertaald: het volk is niet rijp voor deze maatregelen. Tegenover deze uiting der belanghebbenden staat de opinie van vooraanstaande mannen in den lande als Tisserand, Léon Say, Jules Develle, Méline, Noulens, David, die allen achtereenvolgens in warme bewoordingen het procédé hebben verdedigd.

De oorlogstoestand is in staat geweest de bezwaren, die door de geschetste stand van zaken aan de totstandkoming eener wettelijke regeling in den weg lagen, te overwinnen, Dr. C. Chauveau, senator van de Côte d'or heeft zich er voor ge-

spannen en een wetsontwerp samengesteld, aansluitende aan de Luxemburgsche wetgeving op dit stuk van 1883. Met Fransche geest, Fransch enthousiasme en Fransche welsprekendheid heeft hij zijn ontwerp verdedigd, gewezen op het groote volksbelang, dat op het spel staat, in de eerste plaats om de voedselvoorziening mogelijk te maken, in de tweede plaats om door verhoogde productie ondanks de vermindering der beschikbare werkkrachten, het kapitaalverlies te dekken, dat in Frankrijk door den oorlog is geleden. Hij wees op de relatief geringe bodemproductie van zijn vaderland, op de noodzakelijkheid van de invoering van moderne methoden en had het succes de wet in het Journal officiel te krijgen. (1 Dec. 1918).

De wet sluit nauw aan bij die van 1865—1888 op de Associations syndicales. Zij laat toe, dat ter zake van ruilverkaveling worden opgericht „des associations syndicales autorisées”, publiekrechtelijke instellingen te vergelijken met onze waterschappen. De wet van 1865—1888 bedoelt deze instellingen voor het aanleggen en onderhouden van verdedigingswerken tegen het water en van grondverbeteringswerken. Op verzoek van de meerderheid der eigenaren van een complex gronden, te samen beschikkende over $\frac{2}{3}$ van het oppervlak dier gronden, wordt zulk een instelling na ambtelijk onderzoek der voorloopige plannen toegelaten door den prefect. Door die toelating zijn de eigenaren van alle gronden, gelegen binnen de omschreven grens gebonden aan de besluiten van het bestuur, dat de noodige werken laat uitvoeren en omslagen heft op de voet van directe belastingen. Het bestuur wordt door de eigenaren zelf gekozen; voor zoover de association subsidie geniet heeft het lichaam dat de subsidie geeft het recht een of meer bestuursleden aan te wijzen. Geschillen omtrent de uitvoering worden beslecht door een in de wet omschreven arbitrage-commissie, bestaande gedeeltelijk uit ambtenaren, gedeeltelijk uit vertegenwoordigers der eigenaren, door hen zelf door stemming aangewezen.

Het bestuur benoemt een deskundige die het werk naar de wenschen van dat bestuur uitvoert. De wet stelt in het algemeen voor de wijze van uitvoering geen regels. Aangenomen wordt, dat de verrekening van hetgeen wordt afgestaan met hetgeen zal worden verkregen in grond moet geschieden. Hiervan mag slechts worden afgeweken:

1e ten aanzien van kleine bedragen om de rekening sluitend te krijgen.

2e om accidenteele waarde te vergoeden, gelegen in afscheidingen, boomen, bemesting, zaaikoren, etc.

Het bestuur kan wegen aanleggen en kultuurtechnische werken voor verbetering van den grond laten uitvoeren.

Het doel der ruilverkaveling mag slechts zijn: verbetering van het landbouwbedrijf op de aangewezen gronden, zoodat alle terreinen, waarop dat bedrijf niet wordt uitgeoefend, buiten

de ruilverkaveling vallen. De eigenaar, die niet met het plan instemt, is gerechtigd om van zijn eigendomsrecht afstand te doen; het goed wordt dan door het bestuur overgenomen voor een prijs door deskundigen te bepalen, evenals bij onteigening.

Voor de rechten van derden is op de volgende wijze gezorgd. Alle rechten, die derden op den grond kunnen doen gelden, welke een bepaalde eigenaar inbrengt, kunnen slechts worden verhaald op hetgeen hem na de verkaveling wordt toebedeeld; daaronder vallen zoowel hypotheek als vruchtgebruik, erfpacht en huur. Ook zakelijke rechtsvorderingen loopen na de verkaveling over het nieuw toebedeelde goed in plaats van over het oude.

De betrokken derden-rechthebbenden kunnen hun bezwaren bij de arbitrage-commissie inbrengen. Erfdienstbaarheden, die niet meer noodig zijn, vervallen.

Zal het enthousiasme van den auteur der wet weerklink vinden in den lande of zal het met deze wet gaan als met de kadasterwet van 1898, waarvan de uitvoering is achterwege gebleven door gebrek aan belangstelling der onmiddellijk bij de zaak betrokkenen?

Met dit laatste voorbeeld voor oogen zou een pessimistische stemming passend zijn, ware het niet, dat op een bepaald lichtpunt kan worden gewezen. Ik bedoel de noodwet van 6 Maart 1919 regelende de bepaling der eigendoms grenzen in de verwoeste streken. In die streken worden gemeentesgewijs commissies aangesteld, die tot taak hebben de indeeling van den grondeigendom te herstellen (*réconstitution foncière*). Deze commissies, gedeeltelijk uit ambtenaren, gedeeltelijk uit grondeigenaren samengesteld, zijn belast met het opzoeken der oude grenzen en waar herstel niet mogelijk of wenschelijk is, kunnen zij een voorstel doen tot ruilverkaveling. Gelijk voorstel kan door de meerderheid der eigenaren worden gedaan. Het voorstel wordt door een *départementale commissie* ter zelfder zake onderzocht (*Commission départementale de réconstitution foncière*), een commissie die tevens als arbitrage-commissie dienst doet. Op het advies dezer commissie beslist de prefect. De ruilverkaveling kan door de gemeentelijke commissie worden uitgevoerd of door belanghebbenden zelf worden ter hand genomen, overeenkomstig de regels der wet van 1 Dec. 1918.

In de verwoeste streken zal ruilverkaveling op vele plaatsen het noodzakelijke middel zijn om tot een geordende toestand te komen; waar daarbij de leiding in handen is gelegd van commissiën bestaande uit 5 ambtenaren en 6 eigenaren de laatste op voordracht der eerste benoemd, is er kans, dat de bezwaren op allerlei gebied, technische, zoowel als administratieve en juridische, op doelmatige wijze zullen worden overwonnen. Van zulke tot een goed eind gebrachte ondernemingen kan de opvoedende kracht uitgaan, om het volk in de aangrenzende gemeenten rijp te maken voor het werk. Dan kan de ruilverkave-

lingsdienst „lawinen-artig” zich uitbreiden, zooals dat in Pruisen het geval is geweest. Immers ook daar is de ruilverkaveling (Zusammenlegung) ontwikkeld uit de „Separation”, de noodzakelijke maatregel om tot een geordende toestand te komen na de vrijmaking der boeren in het begin der 19e eeuw.

Wij komen thans tot de vraag: kan deze nieuwe Fransche wetgeving een richtsnoer zijn voor onze toekomstige wet?

Zijn de Fransche bepalingen zooveel beter, dat het ontwerp der commissie: „Ontginning” van het Nederlandsch Landbouwcomité niet meer in aanmerking komt? Wat het algemeen schema der wet aangaat, zeker niet. De Fransche wetgever heeft steeds een spook voor oogen gehad: de verduitsching van zijn administratieve systeem. De Behörde-vrees heeft hem zoodanig bevangen, dat hij tot een ander uiterste is overgegaan: de volkomen vrijheid der belanghebbenden in de uitvoering van het werk. Ook ons volk houdt er niet van „gemassregelt” te worden. Toch acht ik de Fransche richting voor Nederland verwerpelijk, want hoezeer ook ruilverkaveling in de eerste plaats beoogt het belang der direct betrokkenen te dienen, daarnaast moet worden behartigd het algemeen belang. In vele opzichten gaan de belangen van de betrokken eigenaren parallel met die van de geheele streek. Toch kunnen zij tegenstrijdig zijn en in die gevallen dient er een macht te zijn, die het publiek belang met kracht voorstaat.

Ik wijs hier slechts op waterstaatkundige belangen, op verkeersbelangen, op aesthetische belangen, die alle door de wijze van uitvoering van het werk kunnen worden geschaad.

Gedeputeerde staten zijn voor de behartiging dezer belangen het aangewezen college, vooral als zij naast de hulp van de provinciale waterstaats-bureaux kunnen beschikken over de adviezen van het Rijksbureau voor Ontwatering en van het Rijksbureau voor Ruilverkaveling. Ik noem deze beide toekomstbureaux naast elkander, het komt mij echter voor, dat in ons land zulke nauw verwante zaken als ontwatering en ruilverkaveling het best door een enkel bureau zouden kunnen worden behandeld.

Een tweede vraag van organisatie is die van de vereischte meerderheid. Ik ga in de beantwoording niet mee met den auteur der Fransche wet, maar evenmin met de Nederlandsche ontwerpers. Het verzet tegen de ruilverkaveling in de kringen van de betrokkenen is van volks-psychologischen aard. Het Duitsche voorbeeld leert, dat de eigenaren voor dergelijke ondernemingen iets gaan voelen, na een proces van rijping, dat tot stand komt door eigen aanschouwing van de voordeelen, die de ruilverkaveling meebrengt. Voelen de eigenaren iets voor de zaak, dan wordt gemakkelijk overeenstemming verkregen en loopt alles glad van stapel; met tegenwerking der eigenaren, strandt de onderneming spoedig op allerlei klippen. Het is dus

zaak de eerste ruilverkavelingen in kleine kring uit te voeren, zoo mogelijk op plaatsen over het geheele land verspreid, met menschen, die voor de zaak zijn gewonnen, zoodat slechts enkelen de dwang der wet behoeven te voelen. Ik zou er daarom voor zijn, in de wet een meerderheid van minstens $\frac{2}{3}$ liever $\frac{3}{4}$ der eigenaren en dezelfde meerderheid der gronden voor te schrijven.

Wij mogen ons niet beroepen op de latere Duitsche wetgevingen waarin de grootere bijzondere meerderheid allengs is vervangen door de gewone meerderheid van 50% voorstemmers; ik zie in die nieuwe bepalingen een ontwikkelingsproces, dat ook wij moeten doormaken, om de zaak tot een goed einde te brengen.

Leert de Fransche wetgeving ons iets ten opzichte van het recht, dat bij ons zal moeten gelden?

Terwijl in Duitschland in de overgrootte meerderheid der gevallen door middel van het grondboek de rechthebbende in het goederenverkeer onmiddellijk kan worden gevonden, is in een land, waar het negatieve stelsel van boeking bestaat, de vaststelling van den eigenaar geen gemakkelijk werk. De Fransche wet veronderstelt blijkbaar, naar de gewoonte, die bij de toepassing van de wet van 1865—1888 wordt gevolgd, dat met hem, die zich als eigenaar voordoet, kan worden gehandeld. Alle aanspraken, die anderen op het goed kunnen doen gelden, moeten na de ruilverkaveling worden verhaald op de perceelen, die voor de oude in de plaats zijn getreden. Dit is ook voor ons land de meest bruikbare grondslag. Dat men voor de vaststelling van de gerechtigden het kadaster klakkeloos zal kunnen volgen, zooals art. 3 van het Nederlandsche ontwerp dit verlangt, is vooral in de streken waar ruilverkaveling dringend noodig is, een ijdele waan. De voorschriften ter bijhouding dier instelling, geven daarvoor niet de minste waarborg. Ik acht daarom art. 3 van het ontwerp niet juist. Een beroep op art. 3 der Ontheingingswet gaat niet op; in deze laatste wet is het immers alleen te doen om de persoon aan te wijzen, tegen wie het proces moet worden gevoerd, bij ruilverkaveling heeft de erkenning als gerechtigde veel verder strekkende beteekenis. Immers, perceelen, die niet bij elkaar behooren, zouden dan worden samengevoegd, en zouden bij de in-gebruik-name onmiddellijk weer moeten worden gesplitst, waardoor het werk waardeloos zou worden.

De Fransche wet is verder van groote beteekenis voor de toekomstige regeling hier te lande van de betrekking tusschen ontheingings- en ruilverkavelingsrecht.

De wijze van vaststelling dier betrekking is in het Nederlandsch ontwerp het zwakke punt. Het doet m.i. weinig ter zake of men ruilverkaveling bij ontheinging wil indeelen of niet, hoofdzaak is, dat het ruilverkavelingsrecht zelfstandig naar eigen behoefte wordt uitgewerkt. Dat heeft de Commissie ontginning, door voorop te stellen een ontwerp te leveren, dat bij de tijdgenooten genade zou vinden, door voorop te stellen, dat geen nieuwe

rechtsbeginselen zouden mogen worden ingevoerd, niet kunnen bereiken.

In het ontwerp zijn daardoor de typische eigenschappen van de ruilverkaveling niet tot hun recht gekomen.

Wij vinden daar ontwikkeld een systeem van volledige schade-loosstelling, terwijl de ruilverkaveling verlangt: evenredige schade-loosstelling. Wij vinden in het ontwerp de verkrijging van den eigendom vrij van alle lasten en rechten uit handen der Commissie, terwijl het ruilverkavelingsrecht meebrengt verschuiving van het grondgebied zonder dat aan de rechten der partijen wordt geraakt.

De Fransche wetgever deelt de opvatting van hen, die in de ruilverkaveling zien een overheidsregeling van den eigendom in het algemeen belang. Het lichamelijk substraat van het recht, zooals Prof. Valckenier Kips zich uitdrukt, „l'assiette” heet het in het Fransch, wordt verschoven, het recht zelf met al zijn functiën en zijn volle inhoud blijft in stand. Dit beginsel is ook voor ons land niet onbekend. Bij aanspoeling en afslag, bij overstuiving van een duin, bij natuurlijke verandering in de loop van een stroom, vindt het door uitdrukkelijke wetsbepaling toepassing. In het wetsontwerp op de grensregeling, voorgesteld door de Staatscommissie Registratie-1906 is het voor grensveranderingen door partijen tot stand gebracht, aanvaard, zonder dat daartegen, voorzoover ik weet, tot nu toe bezwaren zijn bijgebracht.

Dames en Heeren! De tijd, waarin wij thans leven is niet meer zoo wars van het invoeren van nieuwe rechtsbeginselen, als die van 12 jaar geleden. Als aan de aandrang van belanghebbenden in verschillende deelen van het land gehoor wordt verleend, zal de wetgever in de Fransche wet belangrijke gegevens vinden om het ontwerp der Commissie „Ontginning” in overeenstemming te brengen met de behoeften van onzen tijd.

Edelgrootachtbare Heeren Curatoren der Landbouwhoogeschool,

Bij deze eerste les dank ik U voor Uw steun bij mijne benoeming verleend. Ik hoop Uw vertrouwen niet te zullen beschamen.

Hooggeleerde Heeren Rector-magnificus, en Leden van den Senaat der Landbouwhoogeschool.

Ook U betuig ik mijn dank, daarvoor, dat Gij mij hebt waardig gekeurd deze betrekking te vervullen.

*Hooggeleerde Heeren Professoren, Zeer geleerde
Heeren Lectoren,*

In den korten tijd, gedurende welke ik te Wageningen vertoef, heb ik reeds tal van keeren gelegenheid gehad, mij te overtuigen van Uwe levendige belangstelling en mocht ik voordeel trekken van Uw raad. Als nieuweling op het gebied van onderwijs, kom ik voor tal van vragen, die tot nu toe buiten mijn werkterrein vielen. Het is mij een groote steun, zoo velen Uwer bereid gevonden te hebben, mij over deze eerste moeielijkheden heen te helpen; ik beveel mij, ook voor de toekomst in Uwe welwillende belangstelling aan.

Hooggeleerde Dieperink,

Het is mij een behoefte, eenige woorden tot U te richten. Het werk, dat noodig was, om van het K.B. van 16 Sept. 1918 Stbl. No 548 te komen tot een organisme, dat functioneeren kan, was grootendeels in Uwe handen gelegd. Veel tijd, veel moeite hebt Gij daarvoor over gehad. Op welk uur van den dag men U noodig had, steeds waart Gij onmiddellijk bereid, de eenmaal aanvaarde taak te vervullen. Met enthousiasme hebt Gij gewoekerd met de middelen, die te Uwer beschikking zijn gesteld, en daarmee bereikt, wat te bereiken was; ik breng U hulde voor Uw werk.

Hooggeleerde Heuvelink, mijn leermeester,

U ben ik dankbaar voor Uwe aanwezigheid op dezen middag. Door Uwe lessen kwam ik voor het eerst met hooger onderwijs in aanraking. Uwe belangstelling, Uwe aanmoediging en Uw steun, waarop ik nooit te vergeefs een beroep deed, zijn mij de prikkel geweest om later ook in andere richting *dat* onderwijs te zoeken en hebben mij gebracht tot zelfstandige studie, waardoor ik mij thans krachtig genoeg meen te voelen, tot het geven van lessen aan de aanstaande landmeters.

Ik mag niets beters hopen, dan dat de herinnering aan Uw onderwijs het mijne zal bezielen.

Hooggeachte Heer Weijgers,

Ik mag mijn rede niet besluiten zonder U met den Heer VAN DER ZANDE te hebben herdacht als de beide mannen, die door Uwe werkzaamheid en volharding hebt weten te bewerken, wat den landmeters jarenlang als ideaal voor oogen heeft gestaan: een vorming niet „handwerksmässig”, maar wetenschappelijk op breede basis, waardoor de afgestudeerde aan dezen cursus in

staat moet zijn, zich in de praktijk zelfstandig te ontwikkelen voor de belangrijke en veel omvattende taak, die voor den landmeter in de maatschappij is weggelegd. Ik dank U verder, dat Gij op mij de aandacht hebt gevestigd.

Hooggeachte Heeren Ambtenaren van het Kadaster,

U dank ik voor Uwe aanwezigheid hier ter plaatse. Een groot aantal Uwer mag ik onder mijn vrienden rekenen. Ik hoop van harte, dat, al loopen onze werkzaamheden in de toekomst uit elka ander, onze verstandhouding niet zal verflauwen. Niet alleen voor mij persoonlijk, maar ook voor de zaak, die ik in den verfolge zal dienen: de vorming der landmeters. Contact met de praktijk is noodig om vruchtbaar werk te leveren. Wil mij dan Uw vriendenraad niet onthouden.

Eindelijk tot U *Dames en Heeren Studenten* een enkel woord.

Ik ben aangewezen om U in te leiden in de speciale methoden der landmeetkunde en kartografie, die voor het kadaster en bij de uitvoering van ruilverkavelingen van waarde zijn. Ik aanvaard mijn taak met vreugde, omdat zij mij in staat stelt van hooger, meer algemeen standpunt over de dingen te spreken, die mij zoo jarenlang hebben beziggehouden en die mij lief zijn. Moge het mij gegeven zijn, daarvoor de belangstelling bij U op te wekken; vertrouw, dat ik gaarne tijd en krachten beschikbaar zal stellen om U te leiden langs den weg, die voert tot zelfstandige studie.

Ik heb gezegd.